

A szakértői minőségbiztosítási rendszer kialakításának előkérdései és alapfogalmai

I. BEVEZETÉS

A XX. század második felének és a XXI. század eddigi tudományos, technikai vívmányai – forradalmasítva a tudományt, a termelést, az információátvitelt, megváltoztatva a világ jelentős részén az emberek életmódját – szükségszerűen kihatottak az igazságszolgáltatásra is. Egyrészt, hatékonyabb módszerek jelentek meg a kriminalisztika eszköztárában,^[1] illetve a társadalom igazságszolgáltatással kapcsolatos elvárása is átalakult. A nemzetközi intézmények és szervezetek egyre erősödő befolyása ugyancsak magasabb követelményeket támaszt a jogalkotás-jogalkalmazás rendszerével szemben, mely az integráns részek újragondolásra készíti a szakembereket.^[2]

A bűncselekmény elkövetését és az emiatt alkalmazott szankciót a büntetőeljárás köti össze. Ennek keretében bizonyítás alapján döntenek a bűnösségről, valamint az alkalmazandó szankcióról, ezért a büntetőeljárás központi intézményének tartjuk a bizonyítást és ennek környezetét.^[3] A bizonyítás olyan megismerési folyamatként adható meg, amely az egyedi ügyben büntetőjogilag releváns, nagyrészt múltbéli tényállásnak az eljáró hatóság, végső soron a bíróság általi, a valósággal adekvát megállapítására irányul, és a bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és mérlegelésével kapcsolatos tevékenységben valósul meg.^[4]

A törvényesen lefolytatott büntetőeljárás keretében meghozott, jogilag megfelelő, aggálytalan és igazságos ítélet tán illúzió, ám egyértelműen erre kell törekednie a büntetőeljárás valamennyi résztvevőjének. A bűnügyekben felmerülő ténykérdések sokasága, nehézsége, bonyolultsága következtében a valóságnak megfelelő tényállás megállapítása, az ehhez szükséges és elégséges bizonyítékok megszerzése nem képzelhető el a szaktudományokat megjelenítő szakértők széleskörű bevonása nélkül.^[5] A szakértés egy közvetett és összetett folyamat, amelynek során

[1] Katona, 2001, 129.

[2] Kovács, 2014, 335.

[3] Király, 1996, 30.

[4] Tremmel, 2006, 129.

[5] Fenyvesi - Herke - Tremmel, 2004, 253.

a szakértő vizsgálatokat végez, és különleges szakértelme segítségével tényeket állapít meg, következtetéseket von le.^[6] A szakértők tehát azok, akik az általános életviszonyok keretei között, általános élettapasztalat alapján nem értelmezhető tényeket jogilag is értékelhető általános tényekké konvertálják, és ezáltal lehetővé teszik ezek jogi szempontú megítélését.^[7]

A szakvélemény különleges helyet foglal el a bizonyítékok rendszerében.^[8] Legfontosabb tulajdonsága, hogy a különleges szakértelmet közvetíti, viszi be az eljárásba.^[9] Hatályos jogunk ugyan a bizonyítékok szabad mérlegelését hirdeti, a szakvélemény funkciójából következően – azaz figyelemmel arra, hogy a kirendelő különleges szakértelmét pótolja – lényegében a bizonyítékok egyenértékűsége elv törésének lehetünk tanúi.^[10] Tremmel Flórián a szakvélemény quasi fekete dobozként definiálja.^[11]

A szakvéleménynek a bizonyítási folyamatban elfoglalt helyére figyelemmel nyilvánvaló, hogy a szakvélemény megfelelőségének, helyességének, vagy más szóval minőségi megfelelőségének kérdése a büntető igazságszolgáltatás megfelelő működésének egyik biztosítója. Jogsabályok és a jogirodalom is foglalkozik a szakvélemények formai és tartalmi követelményeivel. *Jelenleg azonban nincs olyan egységes kritériumrendszer, mely a szakvélemény alaki-tartalmi követelményeit komplex módon meghatározná, a szakvélemény megfelelőségének jellemzésére általánosan elfogadott definíció nem létezik.* A jogsabályok kritériumrendszerére alapozva a jogirodalom felváltva használja az aggálytalan, megalapozatlan, hitelt érdemlő, validált, helyes, hiánytalan, megfelelő, ellentmondásmentes stb. jelzőket, melyek között részben átfedések vannak, másrészt a jogalkotó és az egyes szerzők által nekik tulajdonított jelentéstartalmuk részletes vizsgálata alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy nem fedik le a szakértői véleménnyel szemben támasztott követelmények összességét.

Az új szakértői törvény kiemelt célja volt a szakértői tevékenység minőség-biztosítási rendszerének kiépítése, ennek ellenére a törvény kevés minőség-biztosítási szempontú, konkrét rendelkezést tartalmaz, ill. a rendszer kidolgozását és működtetését alacsonyabb szintű – még meg nem alkotott – jogsabályokra, illetve a szakértői kamarára bízta.^[12] A minőség-biztosítási rendszer létrehozásának és működtetésének előkérdése annak tisztázása, egyáltalán mi az a „minőség”, amit biztosítani kell a szakértői tevékenység során. Sem a törvény, sem a hozzá fűzött magyarázatok nem tisztázzák ezt a kérdést, annak ellenére, hogy véleményem szerint a „Hogyan biztosítsuk a minőséget?” kérdésére csak azt követően

[6] Tremmel, 2006, 129.

[7] Vaskuti - Tóth, 2010, 71.

[8] Kovács, 2010, 310.

[9] Erdei, 1987, 99.

[10] Kovács - Nogel, 2016, 430.

[11] Tremmel, 2006, 135.

[12] Nogel, 2016, 17.

lehet válaszokat keresni, ha pontosan megfogalmaztuk, hogy mit is az az elvárási szint, az a minőség, amit biztosítani szeretnénk. Utóbbi kérdéskör tisztázásához a szakvélemény értékmérőiként használt fogalmak vizsgálata útján juthatunk el.

Ahogy látni fogjuk, a jogszabályok különféle tartalmi és formai elemeket, tulajdonságokat kívánnak meg a szakvéleménytől, illetve meghatározzák a szakértői tevékenység szabályait. A szakirodalom a jogszabályi kívánalmaknál többet vár el, azonban egységes kritériumrendszer nem létezik. Nem megfelelően kimunkált az sem, hogy az egyes törvényi előírások megsértésének mi a következménye. Evidensnek tűnhet például, hogy a módszer leírását nem tartalmazó szakvéleményt a bíróság nem veheti figyelembe az ítélezés során, a gyakorlatban számos alkalommal a védelem indítványára hívja fel a bíróság a szakértőt a szakvélemény ez irányú kiegészítésére, sőt, előfordul, hogy egyáltalán nem foglalkozik a bíróság a kérdéssel. A leggyakoribb problémát a szakvélemény megalapozatlanságára hivatkozó észrevételek megítélése jelenti, mivel – bár gyakorta elhangzik a bíróság előtt, hogy adott szakvélemény megalapozatlan – a megalapozatlanság nincs egységesen definiálva.

E körben szeretném kiemelni Tremmel Flórián megállapítását, melyet a bizonyítás alapfogalmaival kapcsolatban fogalmazott meg, és mely megállapítást fenntartások nélkül alkalmazhatónak tartok a szakvéleménnyel szemben megfogalmazott követelmények kapcsán is: *„Változatlanul szükséges Magyarországon a bűnügyekben folyó bizonyítással kapcsolatban az alapfogalmak tudományos igényű meghatározása. Ennek során feltétlenül részletesen kell elemezni és bírálni mind a bizonyítási rendszereket, mind a bizonyítékok osztályozását. A bizonyításelméleti fejtegetések döntő láncszemei, pillérei nem lehetnek mások, mind maguk a bűnügyekben felhasználásra kerülő bizonyítékok, alapvető tulajdonságai, ismérvei, kritériumai, veszély(hiba) forrásai stb.”*^[13]

Ehhez egyrészt magának a „minőségi szempontból megfelelő szakvélemény” kritériumrendszerének meghatározása szükséges, másrészt fel kell vázolni azt a folyamatot, amely a minőségileg megfelelőnek ítélt szakértői vélemény megszületését biztosítja (minőségirányítás, minőségbiztosítás). Ezt követően, a fogalmak tisztázásával, a megkívánt kritériumok hiányának és azok következményeinek pontos meghatározásával egységessé tehető a szakvélemény értékelésének mikéntje. Jelen tanulmány – terjedelmi korlátaira figyelemmel – az első fordulatban meghatározott feladat elvégzésére tesz kísérletet. A bevezetőben írottakból nyilvánvalóan következik, de külön is hangsúlyozom, hogy jelen sorok szerzője a kérdéskört a büntetőeljárás folyamatában vizsgálja, ugyanakkor – értelemszerűen – bizonyos megállapítások a szakvéleményre általánosságban is vonatkoztathatók.

[13] Tremmel, 2003, 206.

II. MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS ÉS SZAKÉRTŐI TEVÉKENYSÉG

Az új szakértői törvény^[14] előkészítése során kiemelt feladat volt a szakértői tevékenység minőségbiztosításának megteremtése, ugyanakkor a törvény e feladatot a kamarára bízta. A kamara ez idáig a minőségbiztosítási rendszer kialakításával, az erre vonatkozó szabályzatok megalkotásával adós maradt. A szakterületi különbségek okán nyilvánvaló, hogy a szakértői minőségügyi rendszer kialakításakor nem szabványalapú megoldásokban kell gondolkodni. Meggyőződésem szerint a minőségbiztosítási törekvések elsődleges kritériuma a pontos célkitűzés: milyen, szakterületektől független, általános tulajdonságokkal rendelkező szakértői tevékenység végzését és milyen kritériumoknak megfelelő szakvélemények megszületését kell a rendszernek garantálnia? Leegyszerűsítve: Hogyan értelmezhető a biztosítani kívánt minőség a szakértői tevékenység és annak végterméke, azaz a szakvélemény vonatkozásában? Ezt követően kerülhet sor, immár szakterületenként a kompetens szakterületi képviselők bevonásával a speciális minőségügyi követelményrendszer kiépítésére.

Általánosságban a „minőség” meghatározása kifejezetten nehéz feladat, hiszen koronként, társadalmanként, kultúránként változik.

Ennek bizonyítéka a definíciók sokasága:

„A minőség a termék vagy szolgáltatás azon jellemzőinek összessége, amelyek lehetővé teszik, hogy megfeleljen a kimondott vagy kimondatlan igényeknek.” (Sigmund Freud)

„A minőség az igényeknek való megfelelést és nem az eleganciát jelenti.” (Philip B. Crosby)

„A minőség a szabványnak, a felhasználásnak valamint a kimondott és rejtett felhasználó igényeknek történő megfelelés.” (Hans Dieter Seghezzi)

„A minőség a folyamat, a termék (tevékenységek vagy folyamatok eredménye) vagy szervezet azon jellemzőinek összessége, amelyek befolyásolják képességét, hogy meghatározott és elvárt igényeket kielégítsen.” (MSZ EN ISO 8402:1996 szabvány – a minőségirányítás nemzetközi fogalomtára)

„A minőség annak mértéke, hogy mennyire teljesíti a saját jellemzők egy csoportja a követelményeket.” (MSZ EN ISO 9000:2005 Minőségirányítási rendszerek. Alapok és szótár)

A fenti definíciók összegzéseként úgy foglalthatjuk össze, hogy a minőség azt jelenti, a termék vagy szolgáltatás megfelel a követelményeknek, rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyek a rendeltetésre alkalmassá teszik. Témánkra konkretizálva tehát, a minőségileg megfelelő szakértői tevékenység és szakvélemény formailag és tartalmilag is alkalmas annak a szükséges speciális szakértelemnek

[14] A hatályos joganyag a 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban: Szaktv.).

a pótlására, mely a jogszerű (és lehetőség szerint igazságos) jogalkalmazói döntés meghozatalához szükséges. A minőségbiztosítás ebben az értelmezésben olyan egységes folyamatok, módszerek, standardok és garanciák megfogalmazása, melyek teljesülése biztosítja, hogy a szakértői tevékenységgel és a szakvéleménnyel szemben támasztott minőségi követelmények teljesülni fognak.

Fentiekből következik, hogy a szakértői minőségbiztosítási rendszer kialakításának alapfeltétele a minőségileg megfelelő szakvélemény elméleti kategóriájának precíz megalkotása, a formai és szakmai szempontok meghatározása. Ez azonban nem lehetséges addig, míg a jogszabályok és szakirodalom a szakvéleményekkel szemben támasztott követelmények tekintetében fogalmi összevisszaság uralkodik.

III. A SZAKVÉLEMÉNNYEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

1. Szakvéleménnyel kapcsolatos jogszabályi előírások

Ahogy látni fogjuk, a jogszabályok különböző előírásokat fogalmaznak meg mind a szakértői tevékenységgel, mind a szakvéleménnyel kapcsolatban. A megalapozatlanság, hiteltérdemlőség és további jelzők – bár a bírósági gyakorlatban rendszerint alkalmazzák őket – jogszabályok által nem alkalmazott fogalmak.

Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.^[15]

A szakértőkre, a szakértői tevékenységre és a szakvéleményre vonatkozó általános jogi előírásokat az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvényben találjuk. A szakértő által lefolytatott vizsgálatra és a szakvélemény-adásra – eltérő rendelkezések hiányában – az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII.31.) IRM rendeletet kell alkalmazni. A kompetencia kérdéskörét érintően az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II.27.) IM rendelet és a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló 282/2007. (X.26.) Korm. rendelet rendelkezései adnak iránymutatást.^[16]

A törvény rendelkezik a szakértő jogairól és kötelezettségeiről, melyek természetesen szoros összefüggésben a szakértői munka végtermékének, a szakvéleménnyel a minőségével. A szakértő kirendelés alapján, a kirendelésben foglaltaknak

[15] Szaktv. 3. § (1) bek.

[16] Kovács, 2015a, 240.

megfelelően járhat el, illetve jogszabály eltérő rendelkezése hiányában megbízás alapján is adhat szakvéleményt. A szakvélemény tartami követelményei közül legfontosabb a szakértő pártatlansága, azaz, hogy a szakértő a szakvélemény szakmai megállapításaival összefüggésben a szakértő nem utasítható.^[17] A pártatlanság követelménye alól az sem menti fel a szakértőt, ha megbízás alapján jár el. Erre figyelemmel a Szaktv. hatályba lépésével megjelent „magánszakértő” kifejezésnek meglátásom szerint a magyar jogban nincs és nem is lehet létjogosultsága.^[18] A pártatlanság követelményét a büntetőeljárásban a Be. kizárásra vonatkozó szabályai teljesítik ki.^[19]

A szakértő vizsgálat alapján ad szakvéleményt.^[20] A szakértő a hatóságtól, valamint az eljárásban részt vevő személyektől a szakvélemény elkészítéséhez szükséges, a kirendelésben közölt adatokon felül további adatok közlését, iratok, vizsgálati tárgyak rendelkezésre bocsátását kérheti.^[21]

A Szaktv. értelmében a szakvéleménynek tartalmaznia kell a leletet, a vizsgálat módszerének rövid ismertetését, a szakmai ténymegállapításokat, a szakértő véleményét, ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor és a kirendelés erre kiterjed, a korábbi vizsgálatra vonatkozó adatok és megállapítások értékelését, a módszertani levélre történő utalást, illetve a módszertani levélben foglaltaktól történő eltérés esetén ennek indokait és az arra való utalást, hogy az igazságügyi szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni, illetve hogy az igazságügyi szakértő vagy más személy eseti szakértőként járt el. Szakkonzultáns, szakértőjelölt vagy segédszemélyzet igénybevétele esetén a szakvéleményben a hatóságot erről tájékoztatni kell, továbbá fel kell tüntetni, hogy a szakkonzultáns milyen szakkérdésben nyilvánított véleményt, valamint a szakértőjelölt miként működött közre.^[22] A 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet lényegében ezt a szabályozást ismétli meg. Egyes konkrét szakterületekre vonatkozó vizsgálatok különös szabályai találhatóak az IRM rendelet II. fejezetében, melyek betartása az adott szakterületen szakvéleményt készítő szakértő kötelezettsége.

A Szaktv. 47. § (7) bekezdése értelmében a szakvéleményben jogkérdésben – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – nem lehet állást foglalni. Utóbbi törvényi megállapításból az következik, hogy jogszabály rendelkezhet akként, hogy a szakértő jogkérdésben foglaljon állást. E tekintetben osztom Erdei Árpád álláspontját, miszerint a hatóság nem bízhatja a jogi kérdések eldöntését a szakértőre, mert ez saját feladatainak átruházását jelentené. A jogi kérdések eldöntésére a hatóság és csak a hatóság hivatott, a szakértő csak a tények bizonyításában kap szerepet.^[23] Vannak ugyan olyan szakmai szabályok, melyek jogi formát öltenek, és

[17] Szaktv. 47. § (1) bek.

[18] Vö. Kovács, 2015b, 15.

[19] Vö. Be.103. § (1) bek.

[20] Sz igazságügyi szakértői működéséről szóló 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet 1. § (2) bek.

[21] Szaktv. 19. § (1) bek.

[22] Szaktv. 47. § (4)–(5) bek.

[23] Erdei, 1987, 38.

természetes, hogy a szakértő a tevékenysége során jogszabályokat (is) alkalmaz. Ez a tény azonban nem változtat azon, hogy a jogszabály létezését, tartalmát a jogalkalmazónak kell feltárnia, azok értelmezésére alkalmasnak kell lennie, továbbá, a tények jogszabály hatálya alá absztrahálását kizárólag a hatóság végezheti el.

Formai követelmény, hogy a szakvéleményt készítő igazságügyi szakértő az írásbeli szakvéleményt aláírásával köteles ellátni, valamint köteles azon a nyilvántartási számát feltüntetni. A szakvéleményt az igazságügyi szakértő ellátja bélyegzőjének lenyomatával is. A bélyegzőn fel kell tüntetni az igazságügyi szakértő nevét, igazságügyi szakértői minőségét és nyilvántartási számát. A szakvélemény egyesített vagy együttes szakvélemény formájában is előterjeszhető. Az egyesített és az együttes szakvéleményt minden igazságügyi szakértő köteles aláírni, illetve a szükséges adatokat a szakvéleményen feltüntetni, valamint köteles a szakvéleményt bélyegzőjével ellátni.^[24]

A szakvélemény minőségével kapcsolatos követelmények vezethetők le abból is, hogy a kirendelő hatóságnak a névjegyzéket vezető hatósághoz bejelentési kötelezettsége van, ha a szakértő tevékenysége aggályos. Ilyen ok például, ha a szakértő szakvéleménye homályos, hiányos, önmagának ellentmondó vagy egyébként helyességéhez nyomatékos kétség fér és a szakvélemény fogyatékos-sága a szakértő meghallgatásával sem orvosolható, ha nem jelezte határidőben, hogy a szakvélemény előterjesztésének akadálya van (Szaktv. 45. § (4) bek.) és emiatt az eljárás elhúzódott vagy indokolatlan költséget okozott, ha a hatóság tudomására jut, hogy a szakértőt a magánszakértői vélemény^[25] szakmai tartalmával összefüggésben megbízója utasította és/vagy a szakértő a magánszakvéleményét nem a feltárt tények tárgyilagos értékelésével alakította ki, továbbá, ha a szakértő jogszabályba ütköző megbízást fogadott el.

Az igazságügyi szakértők munkáját – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – a törvény rendelkezései és a miniszter rendeletében meghatározott részletes szabályok szerint értékelni kell. Az értékelést megalapozó vizsgálat elrendelésére a Kamara minőségbiztosítási bizottsága jogosult. Az értékelést megalapozó vizsgálatnak – alapvetően a jogerősen befejezett ügyek alapján – fel kell tárnia az igazságügyi szakértő gyakorlatát, különös tekintettel arra, hogy

- a) a szakvélemény előkészítése, elkészítése, valamint előterjesztése a vonatkozó jogszabályoknak megfelelt-e,
- b) az igazságügyi szakértő a jogszabályok és a hatóság által előírt határidőket és az ügyviteli, valamint adatkezelési szabályokat megtartotta-e,
- c) az igazságügyi szakértő a hatóság által feltett kérdések közül valamennyi kérdésben véleményt nyilvánított-e,
- d) az igazságügyi szakértő a hatóságokkal megfelelően együttműködött-e, a jogszabályban előírt kötelező bejelentési kötelezettségeinek eleget tett-e,

[24] Szaktv. 47. § (7)-(8) bek.

[25] Kovács, 2016a.

- e) a szakvélemény megszerkesztése a jogszabályoknak és a releváns szakmai gyakorlatnak megfelelően, a hatóságok és a Kamara által elvárt megfelelő szakmai színvonalon történt-e,
- f) az igazságügyi szakértő a rá vonatkozó továbbképzési követelményeknek eleget tett-e, valamint azok eredményeit a szakmai tevékenységébe megfelelően integrálta-e,
- g) az igazságügyi szakértő munkája során segédszemélyzet, szakkonzultáns, illetve szakértőjelölt közreműködését igénybe vette-e és
- h) az igazságügyi szakértőre vonatkozó jogszabályi előírásoknak, kamarai és egyéb szakmai szabályzatoknak az adott szakterületen kiadott szakértői módszertani leveleknek (a továbbiakban: módszertani levél) az igazságügyi szakértő eljárása megfelelt-e.^[26]

Az igazságügyi szakértő munkáját abból a szempontból is szükséges vizsgálni, hogy az általa adott szakvélemény mennyiben volt felhasználható a hatóság eljárásában. A szakvélemény felhasználhatóságát alapvetően nem érinti, ha a hatóság döntését más szakvéleményre vagy egyéb bizonyítékra alapította, és a később beszerzett bizonyíték igénybevételét nem az igazságügyi szakértő szakvéleményének fogyatékosságai indokolták.^[27]

A büntetőeljárás folyamatában a szakvéleményre mint a bizonyítás eszközére vonatkoznak a bizonyítás speciális szabályai, ekként a bizonyítás törvényességére vonatkozó előírások is.^[28] A büntetőeljárásban nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközökből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.

A szakvéleménnyel kapcsolatos speciális elvárások meghatározásakor a Be. 99. § (1) bekezdéséből kell kiindulnunk. Eszerint: „Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.” Azaz, előrebozsátható, hogy a szakvélemény megfelelősége – *avagy megfelelő minősége* – lényegében abban nyilvánul meg, hogy ha a kirendelő az ügyszöntő határozatában a szakértő különleges szakértelmére hagyatkozik, és a szakértő által előterjesztett szakvéleményt is értékelő döntés születik, akkor a bírói döntés az igazságot szolgálja. Hiszen, a büntetőeljárástól azt várjuk, hogy az igazság megállapításával végződjék.^[29]

[26] Szaktv. 17. §.

[27] Szaktv. 17. § (3) bek.

[28] Be. 77. § (1)–(2) bek. A bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során e törvény rendelkezései szerint kell eljárni. Jogszabály elrendelheti a bizonyítási cselekmények teljesítésének, a bizonyítási eszközök megvizsgálásának és rögzítésének, valamint a bizonyítási eljárások lefolytatásának meghatározott módját. A bizonyítási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.

[29] Bócz, 2006, 79.

A büntetőeljárás során rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni. Ha a vizsgálat jellege szükségessé teszi, több szakértő is kirendelhető. Ez úgy is történhet, hogy a kirendelés csak a szakértői csoport vezetőjét jelöli ki, és feljogosítja őt arra, hogy a többi szakértőt bevonja. A halál oka és körülményei, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni. Jogszabály más esetben is kötelezővé teheti több szakértő alkalmazását.^[30]

A megfelelő minőségű szakvélemény legfontosabb ismérve, hogy szakmailag helytálló. Ennek egyik legfontosabb feltétele, hogy a kirendelt/megbízott szakértő az adott kérdésben kompetens^[31] legyen véleményt adni, azaz megfelelő szakképítéssel,^[32] szakudással rendelkezzen, és jogi felhatalmazása legyen egyrészt általánosságban szakértőként eljárni, másrészt az adott szakterületen^[33] szakértői tevékenységet folytatni, továbbá, hogy a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló jogszabály ne másnak adjon felhatalmazást a szakvéleményadásra.

A szakmai helytállóság másik törvényi biztosítékát fogalmazza meg a Be. 105. § (1) bekezdése, amikor előírja, hogy a szakértő a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával elvégzett szakértői vizsgálat alapján adjon véleményt. A szakértőnek tehát be kell tartania a szakma szabályait, a módszertani ajánlásokat, esetleges szabványokat, figyelemmel kell lennie a mértékadó szakirodalmi álláspontra. A szakértő köteles és jogosult mindazokat az adatokat megismerni, amelyek a feladatának teljesítéséhez szükségesek, e célból az ügy iratait megtekintheti, az eljárási cselekményeknél jelen lehet, a terhelttől, a sértett-től, a tanúktól és az eljárásba bevont többi szakértőtől felvilágosítást kérhet. Ha ez a feladatának teljesítéséhez szükséges, a kirendelőtől újabb adatokat, iratokat és felvilágosítást kérhet. A szakértő a kirendelő felhatalmazása alapján a neki át nem adott tárgyat megtekintheti, megvizsgálhatja, mintavételt végezhet.

A kirendelő meghatározhatja azokat a vizsgálatokat, amelyeket a szakértőnek a kirendelő jelenlétében kell elvégezni.

A szakvélemény tartalmi elemei körében a Be. és a Szakvt. rendelkezési között nincs eltérés.^[34] A szakértő a szakvéleményt a saját nevében adja. Ha a vizsgálatban több szakértő működött közre, a véleményben fel kell tüntetni, hogy melyik szakértő milyen vizsgálatot végzett. Ha több szakértő azonos véleményre jut, a szakvéleményt közösen is előterjeszhetik (együttes szakvélemény). Több szakterülethez tartozó szakkérdésben a szakértők a szakvéleményüket egyesíthetik (egyesített szakvélemény).^[35]

[30] Be. 101. §

[31] Kovács, 2016b, 653.

[32] Kovács, 2015c, 4.

[33] Kovács, 2010, 24.

[34] Be. 108. § (2) bek.

[35] Be. 108. § (4)–(5). bek.

Figyelembe véve a szakértő igénybevételének indokait egy adott büntetőeljáráásban, nem lehet kétséges, hogy szakvéleménynek minden esetben világosnak, egyértelműnek, ellentmondásoktól mentesnek kell lennie. E követelmények a Be. 109. §-ából is egyértelműen kikövetkeztethetők.^[36]

2. A szakvéleménnyel megfeleltetésére vonatkozó jogirodalmi nézetek

A tanulmányban kísérletet teszek a szakvéleménnyel kapcsolatos követelményekre vonatkozó legfontosabb szakirodalmi nézetek összefoglalására. E követelményekkel kapcsolatban általánosságban elmondható, hogy legfőképp a szakértő személyére (szaktudására, kompetenciájára) és a szakvélemény módszerére fókuszálnak.

Tremmel kiemeli, hogy a szabad bizonyítási rendszer ellenére az eljáró hatóság nincs feljogosítva arra, hogy – amennyiben aggályai támadnak az előterjesztett szakvéleménnyel kapcsolatban, tartalmi hiányokat vél felfedezni – az ilyen szakvéleményt ab ovo kirekessze a bizonyítékok köréből. Véleménye szerint a szakvélemény szinte a maga egészében köti az eljáró bíróságot, és ha az eljáró hatóságnak egyáltalán aggályai vannak, tartalmi problémák merülnek fel, akkor további szakértői tevékenységre van szükség: felvilágosítást kérhet az eljáró szakértőtől, elrendelheti a szakvélemény kiegészítését, új szakértőt rendelhet ki, illetve elrendelheti a szakértők párhuzamos meghallgatását.

E megállapítással csak részben tudok egyet érteni, ennek oka pedig elsősorban a szakvélemény értékmérőjeként alkalmazott kvalitatív jelzők (aggálytalanság, hiteltérdemlőség, megalapozottság stb.) rendszerezéséből, és a szakvélemény szakmai megfeleltetési kritériumainak komplex értelmezéséből fakad. Meglátásom szerint – s ezzel magyarázom Tremmel véleményétől részben eltérő álláspontomat – a szakvéleménynek lehetnek olyan hibái, melyeket a kirendelő is észlelhet (sőt, észlelnie kell) és vannak olyan körülmények, melyek a szakvélemény ab ovo jogalkalmazói mellőzését követelik meg, míg más esetben a jogalkalmazó – a kamara vagy a minisztérium felé intézett – szignalizáció útján jelezheti a szakvéleménnyel kapcsolatos aggályait, így az eljárásba bevont újabb szakértői tevékenység csak a törvényben taxatív felsorolt esetekben jöhet szóba. A szakvélemény jogalkalmazói értékeléséhez azonban elengedhetetlen a szakvélemény érték-kritériumainak fogalmi rendszerezése.

Ahogy a bevezetőben jeleztem, a szakvéleménnyel szemben támasztott követelményekkel kapcsolatban számos jelző használatos a szakirodalomban, melyek részben fedik is egymást. Az új Szaktv. megjelenésével – a szakértői tevékenység értékelésére vonatkozó szabályozással, illetve az aggályos szakértői tevékenységet

[36] Be. 109. § Ha a szakvélemény hiányos, homályos, önmagával ellentétben álló vagy az egyébként szükséges, a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság felhívására a szakértő köteles a kért felvilágosítást megadni, illetve a szakvéleményt kiegészíteni.

észlelő hatóság szignalizációs kötelezettségeire figyelemmel – a jogbiztonság szempontjából is kiemelt jelentőségű lenne a jogszabályban megjelenő egyes, a szakvéleménnyel kapcsolatos értékelő jelzők konkretizálása.

Ahogy látni fogjuk, a szakirodalom leggyakrabban pozitív értelemben az aggálytalan, szavahihető, megalapozott, hitelt érdemlő, valid, helyes, hiánytalan, hibátlan, megbízható, míg negatív értelemben az aggályos, szavahihetetlen, nem hitelt érdemlő, nem valid, helytelen, hiánytalan, hibás, nem megbízható fogalmakkal operál.

A legáltalánosabb fogalom, mellyel a szakvélemények kapcsán találkozunk, az *aggálytalanság*. Aggálytalannak Csirmaz László véleménye szerint egy szakvélemény akkor tekinthető, ha egyértelmű, szabatos, részletesen megindokolt, hiánytalan és ellentmondásmentes. Bizonyított tényekkel összhangban álló, helyessége, szakszerűsége felől nincs semmi kétség és megállapításai korszerű szakmai hivatkozásokra épülnek. Emellett a bíróság és a felek részéről történő követhetőség, ellenőrizhetőség is fontos követelmény. A ténymegállapításhoz szükséges adatok keletkezésének időpontja, forrásának megjelölése és visszakeresésre alkalmas azonosítójának feltüntetése alapvető kritérium.^[37]

Találkozunk a szakirodalomban a *szavahihetőség* fogalmával is, mely leginkább a kompetencia hiányával kapcsolódik össze. Erdei Árpád a következőképp fogalmaz: „A szakmai kompetenciának a jogban nagy jelentőséget tulajdonítanak, a kompetencia hiánya gyakorlatilag a szakvélemény szavahihetetlenségét okozza. A kompetencia vizsgálatának szabályai lehetnek ugyan különbözők az egyes jogrendszerekben, a cél azonban ugyanaz: a szakértő szakértelmének biztosítása. A kompetenciával nem rendelkező szakértő: álszakértő (Székely), s álszakértő véleményével az igazságot megállapítani nem lehet.”^[38]

A szakvéleménynek mint a szakértői vizsgálat eredményének formai oldala a törvényes forrás, szakmai oldala a feltárt indíciuumok összegzése és értékelése. A formai aspektust tekintve fontos, hogy a szakértőt törvényes keretek közt bízzák meg, rendelkezzen szakértői akkreditációval és megfelelő műszerekkel. A szakmai aspektus tulajdonképpen a tartalmi oldal, a vizsgálati anyagból kiindulva a büntetőjogilag releváns tényekre vonatkozó indíciuumok összegzése.^[39] Tremmel is negatív oldalról közelíti meg a szakvélemény megfelelőségének kérdését, és *hibás, hiányos* szakvéleményről ír. Meglátása szerint a szakvéleménynek lehetnek durva „alaki” hibái és tartalmi hiányosságai. Az „alaki” túlkapas különösen súlyos esete, ha a szakértő jogkérdésben nyilvánít véleményt, a kirendelő határozatban fel nem tett kérdésre vagy a leleten kívül található egyéb bizonyítéokra tekintettel ad választ.^[40] Megfordítva tehát a mondandót, alakilag hibátlan, hiánytalan szakvélemény ténykérdésben nyilvánít véleményt, a kirendelő kérdéseire

[37] Csirmaz, 2012, 3.

[38] Erdei, 1987, 36.

[39] Tremmel, 2003, 130.

[40] Tremmel, 2003, 136.

válaszol, a leleti részben feltüntetett bizonyítékokra hagyatkozik. Tremmel ugyan ezen bekezdésében ezt követően már a megalapozatlanság fogalmát használja, amikor kiemeli: „külön nevesített sui generis megalapozatlansági esetként, ha a szakértő a szakágában közzétett módszertani ajánlást megszegi, vagy a vizsgálati módszerét és validitását nem jelöli meg. A durva »alaki« hibás szakvélemény a törvény szerint kizárt szakvéleményt jelent. Tartalmi hiányosság (szakmai megalapozatlanság) esetén csak más szakértő közreműködésével végezhető el a bizonyíték mérlegelése és a szakvélemény esetleges kirekesztése.”^[41]

A szakirodalom a szakvéleménnyel szemben leggyakrabban támasztott követelmény éppen a legkevésbé pontosan definiált *megalapozottság*, *negatív oldalról pedig a szakvélemény legnagyobb hibája a megalapozatlanság*. Azt, hogy mit takar e jelző, különbözőképpen fogalmazzák meg a szerzők. A szakértő adott kérdésben való jártassága, kompetenciája és a választott módszer szakmai helytállósága mindenesetre általános elvárás.

Csirmaz László a megalapozottságot az aggálytalanság szinonimaként kezeli. A szakértő legfőbb felelőssége és kötelezettsége a valós tartalmú, szakirodalomra és korszerű tudásszintre alapozott szakvélemény előterjesztése.^[42]

Grád András és Nisztor Mária a szakvélemények szakmai megalapozottság fogalmát a szakvélemény megbízhatóságának szinonimájaként alkalmazzák, és legfontosabb kritériumaként a kompetenciát, az egyértelműséget, pontos jelölési módok alkalmazását, ellentmondás-mentességet és a szakmai módszertani levelek, szakmai szabályok betartását jelölik meg.^[43]

Grósz Tamás a megalapozottság vizsgálatának szempontjait így foglalja össze: „Lényeges szempont, hogy az eljáró szakértő rendelkezik-e a szükséges kompetenciával; bizonyos esetekben és mértékben a laikus jogalkalmazó számára is eldönthető, hogy korszerű és egzakt módszerekkel történet-e a szakértői vizsgálat; inkább objektív ismérvek, avagy a szakértő szubjektivitásának nagyobb teret engedő módszereken alapulnak-e a szakmai ténymegállapítások; további szempont lehet, hogy valamennyi szükséges adat rendelkezésre állt-e, illetőleg a felhasznált alapadatok helyessége, a felhasznált egyéb bizonyítási eszközökből származtatott adatok pontossága; a szakmai érvelésben megbújó logikai műveletek érvényessége; a szükséges körben történt-e meg a válaszadás; az egyes vélemények egymással összhangban vannak-e, vagy van-e értelemzavaró ellentmondás az egyes válaszok között, és ezek alapján a szakmai megállapítások megalapozottsága, a bizonyosság vagy a valószínűség foka.”^[44] Kifejti azt is, hogy ha a szakértő megszegi a szakágában közzétett szakmai módszertani ajánlást, vagy meg sem jelöli a vizsgálat módszerét és annak érvényességét,

[41] Tremmel, 2003, 136.

[42] Csirmaz, 2012, 3.

[43] Grád - Nisztor, 2013, 19-29.

[44] Grósz, 2011, 732.

a szakvélemény megalapozottságát kockáztatja, amely rendszerint újabb szakértő kirendeléséhez vezet.^[45]

Pataky Csaba a megalapozottságot a módszer megfelelőségéhez köti, melyet összekapcsol a szakértő különleges szakértelmével. Szerinte az, hogy a szakértői vélemény önmagában megalapozott-e, attól függ: megfelelő módszerrel, az adott tudományág legújabb eredményeit is figyelembe véve metodológiailag helyesen, reprodukálhatóan készült-e. Kiemeli, hogy a hatóságoknak csak olyan szakvéleményt lehet elfogadni, amelyből kitűnik, hogy a szakértő saját szaktudása és rendelkezésére bocsátott anyag alapján saját felelőssége teljes vállalása mellett határozottan állít vagy cáfol. A hatóságokban tudatosulnia kell annak, hogyha a szakértőnek a számításaihoz felhasznált akár csak egyik adat csupán valószínű, vagy éppen becsült érték, akkor a szakvéleményének valamennyi olyan eredménye, mely ettől az adattól (is) függ, eleve vitathatatlanul és teljesen automatikusan szintén csak valószínű, illetve becsült értéké gyengülnek.^[46]

Gimesi Ágnes is a módszerre fókuszál a megalapozottság kapcsán. Szerinte az alkalmazott tétel tudományos (szakmai) megalapozottsága körében meg szokták különböztetni a tudományosan elfogadott és általánosan alkalmazott, rendszerezített (standardizált) és ritkán alkalmazott (új és újszerű) tételeket. Az elvi követelmény az, hogy a módszer legyen korszerű, célravezető, hatékony.^[47] Magával a módszerrel kapcsolatban is megfogalmazhatók kritériumok, melyek értékmérőként szolgálnak. A szakértői módszerek értékelésénél szokásos kritériumok az eredményesség (*validity*, a sikerre jutás aránya), a megbízhatóság (*reliability*) és a hitelesség (*confidence*).^[48] Erdei szerint a módszer korszerűsége és a tudományos megalapozottsága szorosan összefüggő fogalmak, melyek a szakvélemény megalapozottságával is összefüggenek, ugyanakkor a módszer tudományos megalapozottsága és a szakvélemény megalapozottsága között különbség van. A szakvélemény megalapozottsága szerinte ezen kívül is számos feltételtől függ, köztük a vizsgálati anyag megfelelő volta, a vizsgálati eljárás pontos végrehajtása stb.^[49]

Gyakran találkozhatunk a *hiteltérdemlőség* kifejezéssel is. Erdei Árpád *Tény és jog a szakvéleményben* c. munkájában Musil felfogását említi, aki szerint a módszer helyessége a hiteltérdemlőség egyik alaptényezőjének, a szakmai megalapozottságnak a kritériuma.^[50] Erdei kifejti, a hatóságnak el kell végeznie a szakvélemény értékelését, s ennek során döntenie kell arról, hogy a szakvéleményt elfogadja-e vagy sem. Ha az értékelési (mérlegelési) tevékenység eredményeként a szakvéleményt hiteltérdemlőnek találja, az abban foglaltak a hatósági ténymegállapításban szerepet kaphatnak, ellenkező esetben nem, azaz a hiteltérdemlőség a szakvélemény felhasználhatóságának alapvető feltétele.^[51]

[45] Grósz, 2011, 734.

[46] Pataky, 2009, 292.

[47] Gimesi, 2003, 232.

[48] Bócz, 2008, 123.

[49] Erdei, 1987, 140.

[50] Vö. Erdei, 1987, 145.

[51] Erdei, 1987, 101.

Kármán Gabriella a hiteltérdemlőséget a módszer tudományos megalapozottságával és bizonyításbeli elfogadhatóságával azonosítja.^[52]

Erdei rögzíti, hogy csak a megfelelő szakértelemmel rendelkező személytől származó szakvélemény lehet hiteltérdemlő.^[53] Emellett további tényezők meglétét is követelményként határozza meg, amikor a hiteltérdemlőség formai és tartalmi oldaláról beszél. Előbbi követelményei közt a megfelelő, törvényesen és szakmailag megfelelő módon rögzített és kezelt vizsgálati anyagot említi, és rögzíti, hogy ennek hiányában még a tartalmi helytállóság esetén sem lehet a szakvélemény hiteltérdemlő. Kifejti azonban, hogy a szakvélemény formai sajátosságai – mint pl. a szakvélemény felépítése, a szakértői megállapítások szemléltetését vagy helyességének ellenőrzését lehetővé tevő illusztrációk, a fogalmazás módja – háttérbe szorúlnak. Tartalmi szempontból a szakértői módszert emeli ki, mint meghatározó szempontot az értékelés körében. A módszer tükrözi, hogy a szakvélemény létrehozója megfelelő szakmai jártassággal látott-e hozzá feladatához, s annak megoldásában, akár vizsgálatában, akár a következtetés kialakításában, a kívánatos módon járt-e el vagy sem, a módszer helytelensége, a feladat megoldására alkalmatlan volta a szakvélemény hiteltérdemlősége iránt támaszt kételyeket. Ha a szakértő helytelen módszert alkalmaz, vagy az egyébként helyes módszer alkalmazásában hibát követ el, akkor szakértelme iránt is kétségek támadhatnak, a szakértelem hiánya pedig a szakvélemény hiteltérdemlőségét kizárja.^[54] A hiteltérdemlőséget más tényezők is befolyásolják, többek között a szakértői következtetésből kitűnő logikai hiba, a szakvélemény és más hiteltérdemlő bizonyítékok közötti jelentős ellentmondás, a szakvélemény meggyőző erejének alacsony foka (azaz belső és külső tényezők egyaránt).^[55]

A *megbízhatóság* követelményével a módszerrel kapcsolatos előírások körében találkozunk. Erdei szerint a hiteltérdemlőség és megbízhatóság között szoros kapcsolat áll fenn, a két fogalom azonban nem ugyanazt a dolgot jelenti. A kettő közti különbséget a szerző abban látja, hogy a hiteltérdemlőség a szakvélemény eljárásjogilag értékelhető tulajdonsága, míg a megbízhatóság a vélemény megalkotása során alkalmazott módszerre vonatkozik, s így a hiteltérdemlőség egyik tényezője. A szakvélemény hiteltérdemlőségének megállapításakor számításba kell vennünk az alkalmazott módszer megbízhatóságát: ennek alacsony foka a szakértői vélemény hiteltérdemlőségét is csökkenti.^[56]

[52] Kármán, 2006, 83.

[53] Erdei, 1987, 103.

[54] Erdei, 1987, 79., 104.

[55] Erdei, 1987, 154.

[56] Erdei, 1987, 154.

IV. KÍSÉRLET A SZAKVÉLEMÉNNYEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSÁRA

Ahogy korábban már részleteztem, a szakvélemény legfontosabb értéke, hogy a jogalkalmazó speciális szakértelmét pótolva képes segíteni a döntéshozatalt. Kétségtelen, hogy erre csak akkor képes a szakvélemény, ha a vele szemben támasztott jogi követelményeknek megfelel. A jogalkalmazó a mérlegelés eredményeként dönthet úgy, hogy nem a szakvélemény álláspontjára helyezkedik, ezt azonban indokolnia szükséges. Csak abban az esetben mérlegelheti a többi bizonyítékkal összevetve a szakvéleményt, ha önmagával a szakvéleménnyel kapcsolatban nem merülnek fel aggályok. Ez a tevékenység a szakvélemény értékelése, melynek természetesen vastkos irodalma van. Terjedelmi okokból az értékelés folyamatát mellőzve ehelyütt kizárólag a fent már hivatkozott törvényi és szakirodalmi kritériumok csoportosítására teszek kísérletet, és csupán említés szintjén foglalkozom azzal a kérdéskörrel, hogy adott kritériumok vizsgálatának az értékelés folyamatában hol van jelentősége.

Az előző fejezetben foglaltak tanulsága alapján a legtágabb, leggyakrabban használt fogalom a szakvélemény kapcsán a hiteltérdemlőség, mely lényegében a szakvélemény bizonyítékként felhasználhatóságát jelenti. A hiteltérdemlőség az aggálytalanság szinonimájaként alkalmazható. A hiteltérdemlőség komplex kritérium, magában foglalja a megalapozottságot is, mely a szakvélemény megbízhatóságával azonosítható. A megalapozott szakvélemény egyik feltétele, hogy az alkalmazott módszer megfeleljen az elvárásoknak. A validitás és a módszer megbízhatósága tehát a szakvélemény megalapozottsága körében értékelendő alkritérium. A Be. fogalomrendszere alapján beszélhetünk még „kizárt” és „jogellenes” szakvéleményről is, a tételes jogi szabályok megsértésére figyelemmel. Mindkét esetben automatikusan a hiteltérdemlőség hiánya is felmerül.

Magam részéről a hiteltérdemlőséget tartom a szakvéleménnyel kapcsolatos kritériumok komplex összegzésére legalkalmasabb fogalomnak. A hiteltérdemlőséget, illetve annak hiányát az ítélet hatályon kívül helyezésére és a bíróságot új eljárásra való utasítására okot adó körülmények közül a Be. 373. § (1) bek. II. és III. pontjában kifejtett okokhoz, míg a szakvélemény megalapozottságát illetve annak hiányát az ítélet megalapozatlanságával tudom rokonítani.

A következő táblázat szemlélteti, melyek azok a formai-tartalmi összetevők, melyek egy szakvélemény bizonyítékkénti felhasználhatóságát, értékét-minőségét befolyásolják. Egyes tényezők vizsgálatára a kirendelő/jogalkalmazó, míg mások megítélésére csak más szakértő(k), esetlegesen a kamara (vagy annak adott bizottsága) lehet hivatott. Ennek vizsgálata szétfeszíti jelen cikk kereteit. Megjegyzendő az is, hogy a szakértői vélemény hitelt érdemlősége tekintetében olyan kizáró okok is felmerülhetnek, melyek nem a szakértő tevékenységére vezethetők vissza, pl. ha a bizonyítási eszközök összegyűjtése, bűnjelkezelés szabályait a hatóság megszegi, vagy ha a szakértőnek rajta kívülálló okból nem állnak rendelkezésére bizonyos adatok. A hiteltérdemlőség hiánya tehát

a szakértőnek felróható okból és rajta kívülálló körülmények miatt is bekövetkezhet, a lenti táblázat e szempontból nem különbözteti meg az okokat.

Ítélet hatályon kívül helyezése és a bíróság új eljárásra utasítása indokolt Be. 373. § (1) bek. II. és III.	Új szakvélemény készítésének elrendelése indokolt – nem hitel érdemlő szakvélemény
<ul style="list-style-type: none"> - a bíróság nem volt törvényesen megalakítva, vagy a tárgyaláson a tanács tagjai nem voltak mindvégig jelen 	<ul style="list-style-type: none"> - a szakértő kirendelése nem volt törvényes - megszegték a közreműködésre kötelezett szakértők számára vonatkozó előírásokat - nem arra feljogosított személy végezte a vizsgálatot, amely alapján a szakértő véleményt adott - nem szakértő adott véleményt
<ul style="list-style-type: none"> - az ítélet meghozatalában a törvény szerint kizárt bíró vett részt 	<ul style="list-style-type: none"> - törvény szerint kizárt szakértő vett részt a szakvélemény elkészítésében
<ul style="list-style-type: none"> - a bíróság a hatáskörét túllépte, katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó, vagy más bíróság kizárólagos illetékességébe tartozó ügyet bírált el 	<ul style="list-style-type: none"> - a szakértő a kompetenciáját túllépte, megszegte a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló jogszabály rendelkezéseit - jogkérdésben nyilvánított véleményt - nem a feltett kérdésre válaszolt a szakértő
<ul style="list-style-type: none"> - a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek a részvétele a törvény értelmében kötelező 	-
<ul style="list-style-type: none"> - a bíróság az I. pontban meghatározott valamely ok törvénysértő megállapítása miatt az eljárást megszüntette 	-
<ul style="list-style-type: none"> - a tárgyalásról a nyilvánosságot törvényes ok nélkül kizárták 	-
<ul style="list-style-type: none"> - az első fokú bíróság az indokolási kötelezettségének oly mértékben nem tett eleget, hogy emiatt az ítélet felülbírálatra alkalmatlan, vagy 	<ul style="list-style-type: none"> - a szakmai ténymegállapításból levont következtetések és a vélemény homályos, aggályos
<ul style="list-style-type: none"> - az első fokú ítélet indokolása a rendelkező résszel teljes mértékben ellentétes 	<ul style="list-style-type: none"> - a szakvélemény önmagával ellentétben áll
-	<ul style="list-style-type: none"> - a szakvélemény nem tartalmazza a törvény által előírt elemeket

-	- a szakértő megszegte a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályokat, illetve nyomozóhatóság, ügyész, bíróság által törvénytelenül felderített, összegyűjtött, biztosított és felhasznált bizonyítékra alapította véleményét
-	- a szakértő jogellenes bizonyítékra alapította szakvéleményét
-	- szakértőt nem megfelelően figyelemzették (hamis szakvéleményadás következményeire)
Megalapozatlan ítélet (Be. 351. §)	Megalapozatlan szakvélemény
- a tényállás nincs felderítve	- a szakértő nem végzett vizsgálatot vagy a szakértői vizsgálatra előírt szabályokat megszegte
- az első fokú bíróság nem állapított meg tényállást, vagy a tényállást hiányosan állapította meg	- a szakvélemény nem tartalmazza a szakmai megállapítások összefoglalását (szakmai ténymegállapítást)
- a megállapított tényállás ellentétes az iratok tartalmával	- a szakmai ténymegállapítások és/vagy a vélemény ellentétes a leleti résszel
- az első fokú bíróság a megállapított tényekből további tényre helytelenül következtetett	- a szakvélemény logikai hibában szenved
-	- a szakértő nem a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával készítette a szakvéleményét, illetve a bizonyítási cselekmények teljesítésének, a bizonyítási eszközök megvizsgálásának és rögzítésének, valamint a bizonyítási eljárások lefolytatásának meghatározott módját jogszabályellenesen végezte el a szakértő (pl. akkreditációs követelmények megszegése) - a módszer nem megbízható, hibahatára nem ismert - a bizonyossági fok nem alátámasztott - túlságosan határozatlan vélemény

V. ÖSSZEKÉZÉS

Az új Be. kodifikációjára figyelemmel a bizonyítási rendszer egyes alap- és részleTKérdései újra napirenden vannak. A jogszabály kidolgozása során fokozottan kell ügyelni a nemzetközi és európai célkitűzésekre.^[57] Az új szakértői törvény megalkotásával realitássá vált a szakértői minőségügyi rendszer kívánalma, azonban ennek keretei és tartalma máig nem vált valósággá. A minőségügyi szabályozásnak az új Be. szabályaira, és az európai uniós elvárásokra^[58] is figyelemmel kell lennie. A jogbiztonság elve azt követeli meg a jogalkotótól, hogy világos, egyértelmű fogalmakat használjon, a szabályozás átlátható és egyértelmű legyen. A jogbiztonságnak természetesen a jogalkalmazás során is érvényesülnie kell. A MISZK minőségügyi szabályozásának megalkotásakor a fogalmi következetes-ségen túl a szakterületi specifikumokra is figyelemmel kell lennie.

IRODALOM

- Bócz Endre (2006): *Büntetőeljárás jogunk kalandjai. Sikerek, zátonyok és vargabetűk*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest.
- Bócz Endre (2008): *Kriminalisztika a tárgyalóteremben*. Magyar Közlöny és Lapkiadó, Budapest.
- Csirmaz László (2012): *Az aggálytalan szakvélemény tartalmi követelményei*. http://miszk.hu/system/files/az_aggalytalan_szakvelemeny_kovetelmenei.pdf
- Erdei Árpád (1987): *Tény és jog a szakvéleményben*. KJK, Budapest.
- Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián (2004): *Új magyar büntetőeljárás*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs.
- Gimesi Ágnes (2003): *Szakértő – szakértelem*. In: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárás-jogi olvasókönyv*. Osiris Kiadó, Budapest, 231–238.
- Grád András – Nisztor Mária (2013): *Objektív vagy szubjektív? – kérdőjelek az igazságügyi pszichológus szakértői vélemények megbízhatósága terén a hazai családjogban*, *Családi Jog*, 1. szám 19–29.
- Grósz Tamás (2011): *A szakvélemény analitikus értékelése a büntetőeljárásban*. *Magyar Jog*, 12. szám, 731–740.
- Katona Géza (2001): *Gondolatok a XXI. század kriminalisztikájáról*. *Belügyi Szemle*, 10. szám, 122–140.
- Kármán Gabriella (2006): *A szakvélemény hiteltérdemlősége a természettudományos fejlődés tükrében*. *Kriminológiai közlemények*, 83–87.
- Király Tibor (1996): *Bizonyítás a készülő büntetőeljárás kódexben*. *Kriminológiai Közlemények*, 54. szám, 10–903.
- Kovács Gábor (2010): *Szakterület felülvizsgálat: A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara Szakterület Felülvizsgáló Bizottságának működéséről*. *Med et Jur*, 1. évf. 1. szám, 24–27.

[57] Kovács – Nagy, 2015, 56.

[58] Kovács – Nagy, 2015, 759.

- Kovács Gábor (2014): Gondolatok az Európai Forenzikus Tudomány 2020 elképzeléséről. In: Patyi András – Lapsánszky András (szerk.): *Rendszerváltás, demokrácia és államreform az elmúlt 25 évben: Ünnepi kötet Verebélyi Imre 70. születésnapja tiszteletére*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Kovács Gábor (2015a): A szakvélemény. In: Bartkó Róbert – Kovács Gábor (szerk.): *Büntetőeljárás jog, I. kötet*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr.
- Kovács Gábor (2015b): Szakértő vagy tanú? Felkért szakértő – kavics a cipőben! *Med et Jur*, 5. évf. 4. szám, 11-14.
- Kovács Gábor (2015c): Orvosszakértői kompetencia körök célkeresztben. *Med et Jur*, 6. évf. 4. szám, 4.
- Kovács Gábor (2016a): Dilemmák a magánszakértői vélemények értékelésében. *Med et Jur*, 7. évf. 1. szám, 24-30.
- Kovács Gábor (2016b): Szakkonzultáns és társszakértő szerepe az orvosszakértői bizonyításban. *Magyar Jog*, 63. évf. 11. szám, 653-658.
- Kovács Gábor – Nagy Klára (2015): Steps towards the creation of european forensic science area in Hungary. In: Secretariat of the EAFS2015 Conference (szerk.): *7th European Academy of Forensic Science Conference, Abstract Book*. European Academy of Forensic Science, Prague.
- Kovács Gábor – Nogel Mónika (2016): Forensic experts and expert testimony in criminal procedure. In: *IALM Intersocietal Symposium, P5 Medicine & Justice: Abstract Book*. IALM, 430.
- Nogel Mónika (2016): A szakértőjelöltek státuszának minőségbiztosítási szempontú vizsgálata. *Ügyészek Lapja*, 3-4. szám, 17.
- Pataky Csaba (2009): Ténykérdések és jogkérdések elhatárolása a műszaki szakértői véleményben, *Magyar Jog*, 5. szám, 290-297.
- Tremmel Flórián (2003): Továbbfejleszthetők-e a bizonyításelmélet alapfogalmai? In: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*. Osiris Kiadó, Budapest, 195-207.
- Tremmel Flórián (2006): *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs.
- Tóth Mihály (szerk.) (2003): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Vaskuti András – Tóth Áron László (2010): A két szakértő alkalmazásának problematikája a halál okának és körülményeinek a büntetőeljárásban történő vizsgálata során. *Iustum Aequum Salutare*, VI. évf. 2. szám, 69-82.

•
Kék cukrászpár